

2020 skulle være klimakampens år. Så kom coronakrisen

Af Janos Pasztor*

På den ene side viste coronakrisen, at verden kan handle hurtigt og markant overfor store trusler. På den anden side har krisen fortrængt klimaet fra dagsordenen mange steder og forsinket de internationale forhandlinger. Det er nu, vi skal tilbage på sporet.

Eftersom klimarelaterede konsekvenser udfoldes med stigende intensitet, har 2020 hele tiden set ud til at blive et vendepunkt for klimadiplomati og klimaindsatser. Hvordan vil COVID-19 påvirke dette på kortere og længere sigt? Vil COVID-19 hjælpe eller hindre klimaindsatsen?

Udbruddet ses af mange som et bevis på en langt større systemisk bæredygtighedskrise – det sammenkobler

ikke blot klimaforandringer og biodiversitet, men miljøet som helhed, med social og økonomisk udvikling, som kræver meget mere handling, hurtigere og bedre, og nye styreformer til at styre det. Hvorvidt verden er opgaven voksen, er en anden sag.

”Coronavirus har endnu engang demonstreret, at menneskers sundhed og planetens sundhed er uløseligt forbundet,” som en nylig artikel fra Stockholm Resilience Center udtrykte det. ”Hvilken indflydelse, pandemien på lang sigt får på den globale bæredygtighed, er op til os.”

Men indsatsen mod COVID-19 har også vist noget andet: at da vi stod over for en øjeblikkelig krise med livstruende risici for alle, var man i stand til at træffe

Janus Pasztor (f. 1955) er en ungarsk-schweizisk diplomat, som er Senior Fellow ved Carnegie Council for Ethics in International Affairs og direktør for Carnegie Climate Governance Initiative (C2G). Hans primære beskæftigelsesområder er inden for energi, klima og bæredygtig udvikling. Pasztor er uddannet fra Massachusetts Institute of Technology (MIT), og har bl.a. arbejdet for FN og WWF International.

**artiklen er skrevet med bidrag fra C2G-holdet i Geneve.*

drastiske foranstaltninger langt hurtigere end hidtil antaget.

Så hvad betyder dette for klimaindsatsen? Det enkle svar er, at det er for tidligt at sige. Mens klimakrisen har visse karaktertræk til fælles med coronakrisen, er der også store forskelle. Truslernes egenska-

Da vi stod over for en øjeblikkelig krise med livstruende risici for alle, var man i stand til at træffe drastiske foranstaltninger langt hurtigere end hidtil antaget.

ber er for eksempel meget forskellige. Ikke desto mindre kan indsatsen mod COVID-19 give nogle vigtige erfaringer.

I årevis har eksperter opfordret nationale, regionale og globale systemer til at forberede sig på en kommende pandemi. I praksis viste mange af forberedelserne på tværs af niveauer sig at være dybt utilstrækkelige, hvilket gjorde, at verden har måttet opfinde løsninger undervejs.

Mange steder har det medført friske og udfordrende debatter om krydsfeltet mellem videnskab og politik og den offentlige fortolkning af beviser. Det har også fremhævet og forværret problematikker som ulighed, uretfærdighed og magtubalancer – herunder omkring race, køn, alder og klasse.

Verden står overfor svære valg

Alle disse problematikker er også gældende for klimaforandringer. Med forskellige tidsperspektiver, men grundlæggende på lignende vis, har eksperter i mindst tre årtier talt om den krise, klimaforandringerne ville forårsage, og de potentielle løsninger herpå. Eksperter har den senere tid i stigende grad med fakta og med observerbare fænomener kunnet demonstrere, at denne dystre fremtid nu er over os.

I begge situationer står regeringer over hele verden over for meget svære valg, både socialt, politisk og økonomisk. Hvordan støtter man økonomier, der skal finde en løsning på en generations største udfordring? Vil man forsøge at genoplive en form for 'business as usual' med alle dets medfølgende klimarisici, eller vil man benytte lejligheden til at støtte mere grundlæ-

gende ændringer, der kan medføre andre udfordringer?

Vil lande forpligte sig til mere effektive systemer for internationalt samarbejde med tiltrængte reformer eller vende sig mod mere lokalt orienterede eller isolatistiske tilgange?

Det er for tidligt at afgøre, hvilke tendenser der vil være fremherskende. Men mens diskussionerne fortsætter, intensiveres klimaforandringerne. Og jo længere handling udsættes, desto værre vil situationen være, og valget mellem mulighederne for at holde temperaturen ved mere sikre niveauer bliver stadig vanskeligere.

Klimadebattens tilstand

Da COVID-19 ramte, var det fristende at håbe, at det kunne mindske klimaforandringernes presserende karakter. Det stod dog hurtigt klart, at det modsatte var tilfældet. I en periode faldt CO₂-udledningerne drastisk. En undersøgelse i tidsskriftet *Nature Climate Change* i maj bemærkede, at "på det højeste faldt udledningerne i de enkelte lande med 26 procent i gennemsnit."

Nogle analytikere forudsagde det største årlige fald i CO₂-udledninger nogensinde; Det Internationale Energiråd

(IEA) forventede et globalt fald på 8 procent, svarende til det laveste niveau siden 2010. Det er vigtigt at bemærke, at det vil være nødvendigt med en gennemsnitlig nedskæring på 7,6 procent om året de næste ti år for at begrænse den globale temperaturstigning til 1,5 grader, ifølge FN's Miljøprogram's estimat fra 2019.

Men selvom CO₂-udledningerne faldt sammenlignet med året før, fortsatte de ikke desto mindre, og CO₂-koncentrationerne fortsætter derfor med at stige (og det vil de blive ved med, indtil verdens nettoudledning går i nul). Globale temperaturer steg også.

”Maj 2020 var den varmeste registrerede maj måned nogensinde,” sagde World Meteorological Organization i juni. ”Kuldioxidkoncentrationer målt ved Mauna Loa-observationsstationen i Hawaii nåede sæsonens højdepunkt med 417,1 dele per million for 2020 i maj, den højeste månedlige måling nogensinde registreret.”

FN's Miljøprogram advarede i maj om, at CO₂-koncentrationerne på grund af menneskeskabte CO₂-udledninger ikke blot er stigende, men accelererende: ”Ingen bør tro, at klimakrisen er forbi – på ingen måde.”

På trods af det sidste halve års klimagvinster er der ifølge IEA ”ingen grund til at fejre, da de er resultatet af en global sundhedskrise, stigende arbejdsløshed og enorme økonomiske vanskeligheder [...] Det er nødvendigt med smarte og

en lang række sektorer for at nå langsigtede klimamål.”

Uanset hvilken retning klimapolitikken og dens implementering bevæger sig i, er der én ting, der er sikker: der skal stadig gøres en enorm indsats i hvert eneste hjørne af verden for at holde den globale opvarmning under 1,5 grader. Selv en global nedlukning uden moderne fortilfælde har ikke stoppet tendensen. Og den økonomiske afmatning, vi ser nu, er ingen måde at løse klimakrisen på.

Hvad med klimaforhandlingerne?

Mine nylige samtaler med beslutningstagere og deres rådgivere viser, at det er blevet mere kompliceret at adressere klimaforandringer. Nedlukninger og rejsebegrænsninger har gjort internationale klimaforhandlinger (hvor alle lande skal deltage) praktisk taget umulige med store møder, der udsættes, og andre, der flytter online eller annulleres.

Det betydningsfulde COP26-møde blev udsat indtil november 2021, og meget af det forberedende arbejde blev også udsat til 2021 – alt det koster tid, som verden dårligt har råd til at miste. Et af de få lyspunkter er, at det internationale samfund måske vil have bedre tid til at forberede sig til COP26, herunder i lyset af det amerikanske valg – uanset hvad udfaldet af dette måtte blive.

Andre vigtige processer blev også forsinket, herunder arbejdet under konventionen om biologisk mangfoldighed (CBD) og FN-konventionen til bekæmpelse af ørkenspredning (UNC-CD) samt arbejdet i Det Mellemstatslige Panel for Klimaændringer (IPCC).

Den økonomiske afmatning, vi ser nu, er ingen måde at løse klimakrisen på.

ambitiøse regeringstiltag for at tilvejebringe den slags vedvarende strukturelle tilpasninger, der er nødvendige inden for

Civilsamfundsgrupper har voksende vanskeligheder med at nå vigtige målgrupper; Carnegie Climate Governance Initiative (C2G), som jeg står i spidsen for, har været nødt til at justere sine arbejdspraksisser betydeligt. Tabet af ansigt-til-ansigt-diplomati i korridorer, sideværelser og caféer – som traditionelt er så vigtigt for at nå frem til aftaler, skabe nye forbindelser og idéer – viser sig at være et alvorligt problem.

Disse forhindringer øger faren for yderligere at reducere et allerede begrænset spillerum, hvad gælder at holde

2020 var det år, hvor klimaambitionerne skulle have nået nye højder, og COP26 skulle have været en skelsættende begivenhed.

temperaturstigningerne under 2 eller 1,5 grader celsius.

2020 var det år, hvor klimaambitionerne skulle have nået nye højder, og COP26 skulle have været en skelsættende begivenhed. På kort sigt har hæmningen af internationalt diplomati – sammen med nogle landes tendens til at trække sig ud af internationale mekanismer – gjort dette endnu vanskeligere at opnå.

Grønne reformer og den nye gæld

Hvordan vil regeringers nationale eller regionale genopretningsplaner mon påvirke klimapolitikken i denne frustrerende internationale situation?

Udsynet til en dramatisk stigning i offentlig låntagning og forbrug i mange økonomier har skabt et narrativ om, at det netop giver muligheder for at *'Build Back Better'* – at genopbygge bedre.

”Regeringers rolle er blevet nulstillet. Mennesker og samfund er parate til

at acceptere et ekstraordinært niveau af statslig indgriben på grund af det opfattede trusselsniveau fra COVID-19,” bemærkede PricewaterhouseCoopers i et indlæg om corona og klimaforandringer. ”At håndtere klimakrisen vil kræve lignende altomfattende indgriben [...] Når økonomien genstartes, er det afgørende, at både regeringer og virksomheder genopbygger på en bedre måde, og derigennem bliver klar til ikke blot at konfrontere klimakrisen, men til at overvinde den.”

I praksis er billedet dog uklart. Selvom mange økonomier forpligtede sig til at gøre mere for at håndtere klimaforandringer, så fortalte deres stimuluspakker undertiden

en mindre overbevisende historie.

Ifølge konsulentfirmaet Vivid Economics var stimuluspakkerne fra 17 store økonomier i midten af juni domineret af 'potentielt skadelige bidrag': ”På trods af de røster, der opfordrer til lånebetingelser og grøn genopretning, så synes stimulerende tiltag indtil videre at have været relativt vilkårlige hvad angår klimaforandringer.”

I henhold til Energy Policy Tracker har G20+-lande givet tilsagn om 160 milliarder dollar til fossile brændstoffer – 49 procent af alle offentlige penge, der tilføres energisektoren.

Dermed ikke sagt, at der slet ikke er nogen anledning til håb. I juli vedtog Den Europæiske Union efter hårde forhandlinger med succes en genopretningspakke på 750 milliarder euro, i tillæg til et syvårigt budget på 1,1 billioner euro. Heraf er 30 procent målrettet mod klimabeskyttelse. *Bloomberg Green*

kaldte det ”historiens største grønne stimulus.”

Der er også en vis forsigtig optimisme omkring kinesiske bestræbelser på at øge fokus på miljøstyring. Alligevel har billedet i mange regioner og lande været mindre opmuntrende, og i nogle tilfælde er der blevet taget skridt mod aktivt at sænke CO₂-udledningslofter.

Det er også vigtigt at huske på, at uanset hvilke pakker, der bliver lavet, står økonomier over hele verden stadig over for en af de værste økonomiske kriser i årtier, hvis ikke århundreder. Mange virksomheder vil blive alvorligt beskadiget, hvis de i det hele taget overlever, og stigende offentlig gæld vil skulle adresseres. Disse økonomiske udfordringer vil skabe yderligere geopolitisk ustabilitet – i sig selv potentielle barrierer for nationale og internationale tiltag rettet mod at håndtere klimaforandringer.

Alt dette kan kaste en betydelig skygge over fremtidige investeringer, inklusive på klimaområdet.

Nye tilgange

Jo længere samfund venter med at tackle klimaforandringer, desto mere besværlig vil vejen til et bæredygtigt klima blive. Med henblik herpå overvejer videnskabsfolk og politikere i stigende grad en række nye fremgangsmåder til at reducere risici ud over traditionelle tiltag såsom reduktion af udledninger, forøgelse af kulstofdræn og tilpasningsforanstaltninger.

Disse nye fremgangsmåder inkluderer fjernelse af kuldioxid fra atmosfæren i stor skala (*'carbon dioxide removal'* eller CDR), som ville adressere den primære menneskelige kilde til klimaforandrin-

ger: den atmosfæriske koncentration af drivhusgasser, og refleksion af mere sollys tilbage i rummet for at afkøle planeten (*'solar radiation modification'* eller SRM), hvilket ville adressere et symptom på klimaforandringerne: de stigende globale temperaturer.

På nuværende tidspunkt menes ingen af disse tilgange nogensinde at være i stand til at erstatte behovet for reduktion af udledninger og andre tiltag til at opbygge modstandsdygtighed og tilpasning til uundgåelige ændringer. De ville under alle omstændigheder være nødt til at være en del af en bred vifte af tiltag til reduktion af udledninger til netto nul – og i sidste ende til netto negativ – og blive anvendt i forbindelse med bredere mål for bæredygtig udvikling.

Alligevel er det sandsynligt, at nogle af disse nye tilgange vil være nødvendige. IPCC udtalte i sin særberetning fra 2018, at “alle veje til at begrænse den globale opvarmning til 1,5 grader celsius (med begrænset eller ingen overskridelse af temperaturmålet) forudser brugen af fjernelse af kuldioxid (CDR) i størrelsesordenen 100-1000 gigatons CO₂ i løbet af det 21. århundrede.”

Politikere og virksomheder over hele verden er begyndt at undersøge en række potentielle CDR-tilgange, herunder naturbaserede, teknologiske samt hybrider af de to. Som de gør dette, bliver det mere og mere tydeligt, at CDR i stor skala også vil være dybt udfordrende – det rejser spørgsmål om arealanvendelse, varigheden af fjernelser, omkostninger og økonomisk støtte og mange andre spørgsmål, der skal behandles gennem en række styringsprocesser, fra det nationale til det internationale.

Omkostningsestimater varierer betydeligt – fra så lidt som 10 dollar per ton fjernet CO₂ for nogle af de naturbase-rede tilgange til flere hundrede dollar for nogle af de teknologiske tilgange – og det er sandsynligt, at der vil være behov for at skabe incitamenter. Tidsrammerne for at nå de nødvendige CDR-niveauer kan løbe op i årtier.

Der er ingen magiske løsninger her, og temperaturerne fortsætter med at stige. Tidsvinduet for at identificere samfundsmæssigt acceptable løsninger blandt forskellige CDR-muligheder er ved at lukkes.

Stigende temperaturer kombineret med manglen på de transformerende ændringer, der kræves for at opfylde Parisaftalens mål, har også ført til en vis fornyet interesse for SRM som en potentiel nødløsningsforanstaltning for at undgå, at temperaturstigningen når farlige niveauer.

I USA bemærkede en nylig klimaplan fra Det Demokratiske Parti, at ”hvis den globale indsats for at mindske kulstofudledning slår fejl, i takt med at konsekvenserne af klimaforandringerne fortsætter med at forværres, kan regeringer overveje alternative tilgange til at gribe ind i det atmosfæriske klimasystem.”

Nogle vigtige forskningsaktiviteter er allerede i gang. Det rådgivende udvalg for en forskningsgruppe fra Harvard Universitet inviterede til debat om, hvordan det skulle hjælpe med at styre et eksperiment omhandlende stratosfærisk aerosolinjektion – en type SRM. I Australien undersøger forskere potentialet i ’*marine cloud brightening*’ – en anden type SRM, som ved at lysne skyer over havområder skal reflektere mere sollys. Nye og undertiden kontroversiel-

le idéer om ’klimareparation’ eller ’klimagendannelse’ vinder frem.

Der er dog store udfordringer forbundet med at identificere og håndtere de væsentlige risici og potentielle afvejninger, som nogle af disse tilgange kan medføre, og hvordan de måles op imod risiciene ved en varmere verden.

Bevidsthed, viden og diskussioner om SRM er kun lige begyndt, og eksisterende styringsrammer er simpelthen utilstrækkelige til at håndtere det omfang og den hastighed, hvormed nogle af dem nødvendigvis ville blive anvendt. Der er ikke engang enighed om hvilke ord, der skal beskrive dem.

Hvordan kan beslutningstagerne lære mere om disse idéer for at kunne træffe mere velinformerede beslutninger? På hvilket grundlag skal disse beslutninger træffes, af hvem og hvor?

Nogle af disse idéer blev udforsket FN’s fjerde miljøforsamling i begyndelsen af 2019. Som et resultat er interne og mellemstatslige drøftelser fortsat rundt om i verden.

I 2020, kort før COVID-19-krisen tog fat, havde en gruppe lande planer om at afholde en større informationsbegivenhed i FN i New York for at begynde at diskutere de geopolitiske og sikkerhedsmæssige implikationer af SRM. Det blev sat i bero indtil et senere tidspunkt.

Regeringernes evne til at reagere på konklusionerne i IPCC’s sjette vurderingsrapport vil være af afgørende betydning. Denne rapport vil undersøge, hvordan disse ekstra teknologier kan ændre de mulige veje til at nå målene i Parisaftalen.

Der arbejdes også på at skabe et uformelt globalt forum til at dele erfaringer og kaste et mere holistisk blik på fjernelse af

kuldioxid. Disse idéer er dog for det meste lidet kendte og urovækkende for mange. Skabelsen af et politisk rum til at anvende yderligere tiltag mod klimaforandringer var allerede før COVID-19-krisen op ad bakke, og er måske blevet svære nu. Der er dem, der mener, at det at reducere udledningerne er udfordrende nok i sig selv, uden også at skulle overveje yderligere tilgange, der kan underminere fokus på at få det gjort.

Men nye tilgange behøver ikke nødvendigvis at forringe andre. En ambitiøs klimaindsats er nødt til at omfatte fjernelse af kuldioxid samt hurtig reduktion af udledninger. Afhængigt af hvordan situationen udvikler sig, er vi muligvis også nødt til at overveje andre tilgange, såsom SRM.

Vi er nødt til at begynde at lære mere om dem nu – hvilke risici og fordele, de kan medføre, og hvordan man kan opfordre til at have en bredt favnende og inkluderende debat om hvordan det skal forvaltes. Dette inkluderer, hvordan man håndterer implikationerne af eventuelle beslutninger om *ikke* at gøre brug af dem.

Den geopolitiske udfordring

Hvor efterlader dette os med hensyn til verdens parathed til at samarbejde om globale udfordringer generelt og nye tilgange til klimaforandringer i særdeleshed?

Om ikke andet har denne pandemi vist, hvordan tingene kan falde fra hinanden uden den rette styring – og understreget vigtigheden af at forberede sig på fremtiden. Vi er nødt til at blive bedre til at forudse og håndtere nye systemiske udfordringer på alle niveauer.

Det 20. århundredes multilaterale system af mellemstatslige processer og institutioner leverer som helhed ikke det nødvendige handlingsniveau, og der er behov for gennemgribende reformer for at være i stand til at adressere indbyrdes forbund-

Klimaforandringer og de andre globale udfordringer kræver mere, ikke mindre, multilateralt samarbejde for at blive løst.

ne bæredygtighedskriser i det 21. århundredes geopolitiske virkelighed.

Som reaktion herpå trækker nogle sig tilbage fra det nuværende multilaterale system, men uden at tilbyde alternativer. Og resultaterne er ikke opmuntrende. Verden opfylder ikke sine mål for klimaforandringer, biodiversitet og andre former for bæredygtig udvikling.

Det forekommer mig klart, at klimaforandringer og de andre globale udfordringer kræver mere, ikke mindre, multilateralt samarbejde for at blive løst. Dette inkluderer forbedring af de nuværende tilgange til multilateralt samarbejde samt udvikling af nye. Det vil kræve deltagelse af offentligheden såvel som effektive institutioner at adressere problemerne på holistiske måder på nationalt og internationalt plan.

Dette er ikke nogen nem opgave, men hvis verden ønsker at undgå at misligholde de internationale klimamål, ser jeg ingen anden udvej. Hvis vi kan anvende nogle af de erfaringer, vi gør os med COVID-19, på vores tilgang til klima- og bæredygtighedskrisen, har vi muligvis fortsat en chance.

○○○

Oversat fra engelsk af Ane Dalegaard Hansen.